

Kapitel 3

Vad är demokrati?

Kapitel 3

Vad är demokrati?

Hur är det ställt med demokratin i världen? Och vad är egentligen demokrati? I det här kapitlet berättar vi om vilka länder som är demokratier och vilka som kan räknas som diktaturer.

Vi gör också en genomgång av några olika länder. Varför är Kina fortfarande en diktatur, medan Sydkorea har demokratiserats? Och hur kan det komma sig att ett fattigt land som Indien faktiskt är världens största demokrati?

Vad kännetecknar en demokrati?

Ordet demokrati härstammar från grekiskans demos (folk) och kratein (härskas, styra). Den ursprungliga betydelsen av ordet är följaktligen att folket styr.

Vilka beslutsmetoder uppfyller då kravet på att folket styr? För att folket ska styra krävs för det första att de beslut som

---

I Sri Lanka ställer fackligt aktiva krav på demokratiska reformer. Även i länder som Brasilien, Sydafrika och Sydkorea har framväxten av starka fackliga organisationer bidragit till att demokratisera länderna. Foto: Mats Wingborg

fattas överensstämmor med folkviljan, det vill säga majoritetens uppfattning.

Men det räcker inte. En diktator skulle kunna fatta beslut som ligger i linje med vad folkmajoriteten tycker. Vi skulle ändå inte kalla ett sådant styrelseskick för demokrati.

För att ett folkstyre ska kallas demokratiskt behövs ett system som gör att det just är folkviljan som orsakar att besluten blir som de blir.

Parlamentarismen är ett system som ska försöka fånga upp just folkviljan. Medborgarna väljer partier som representerar deras uppfattningar och kan därmed få in sina representanter i landets beslutande församlingar. Parlamentarism bygger på att en majoritet i parlamentet stöder eller åtminstone tolererar den sittande regeringen. Regeringen måste kunna få stöd för sina förslag i riksdagen för att kunna styra och leda landet. I annat fall måste den avgå och oppositionen tar över.

I ett system med en president spelar statsöverhuvudet i de flesta fall en stor roll. Presidenten är folkvald, har makt att verkställa beslut och bestämmer dessutom regeringens sammansättning. Parlamentarism tillämpas i till exempel England och Sverige medan presidentstyre sedan länge gäller i USA. (Det finns olika blandformer med inslag från både parlamentariska system och system med en president.)

Frågor:

Hur kan man bäst fånga upp vad människor vill?

Är vårt parlamentariska system det bästa sättet att ta reda på vad folkmajoriteten tycker?

Några nerslag i demokratins historia

Ordet demokrati härstammar som nämnts från det antika Grekland. Men man kan inte säga att grekerna skapade ett

system som var demokratiskt enligt dagens sätt att se det. Befolkningen var indelad i slavar och fria och det var bara fria vuxna män (inte kvinnor) som hade rösträtt. Dessutom var demokratin direkt och inte representativ, det fanns inte några politiska partier som vi har i dag.

Även i det antika Rom fanns ansatser till demokrati, men det gjordes ständiga begränsningar till förmån för den härskande adeln.

I det urgermanska bondesamhället fanns också inslag av demokrati, men inflytandet begränsades till bönder som själva ägde sin jord. Så småningom utvecklades bondesamhället till ett ståndssamhälle, några styrande grupper utövade inflytande tillsammans med en furste. I Sverige gjordes indelningen adel, präster, borgare och bönder. I England samlades prästerskapet och adeln i överhuset medan de övriga hänvisades till underhuset, som visserligen också dominerades av aristokratin, men som hade vissa demokratiska inslag.

I många europeiska länder dominerade fortfarande på 1700-talet det kungliga enväldet. Men genom upplysningen och framväxten av en starkare borgarklass började en demokratisk utveckling.

Dessa idéer påverkade Nordamerika som i sin självständighetsförklaring 1776 slår fast principen om allas lika värde och rättigheter. Ändå skulle det dröja ytterligare några år innan slaveriet förbjöds. I författningen 1789 betonas en uppdelning mellan å ena sidan den makt som stiftar lagar och å andra sidan den som dömer.

De franska revolutionerna innebar viktiga steg i utvecklingen av demokratin i Europa. Efter 1789 antogs en rättighetsförklaring som påminner mycket om den amerikanska och som strax därefter följdes av att kungen formellt avstod från sin oinskränkta makt.

Under 1900-talet, och i synnerhet efter det första världskriget, utvecklades demokratin i många länder genom att en allmän och lika rösträtt först infördes (som inte baserades på

inkomst, vilket varit vanligt tidigare) samt att därefter även kvinnorna fick rösträtt.

Därefter följde en rad bakslag, som fascismens genombrott i Italien, nazismens i Tyskland och kommunismens utveckling i Östeuropa. Avkoloniseringen följdes av försök till demokratisering men många före detta kolonier blev enpartistater och diktaturer.

1989 kom så ytterligare ett genombrott för demokratin utveckling när den ena efter den andra av kommunistregimerna i Östeuropa började falla.

Vad behövs för att demokratin ska fungera?

På statlig nivå är allmänna och fria val en möjlighet för folket att påverka sitt lands politik.

Parlamentarism är i dag den enda styrelseform som kan kallas demokratisk. Det betyder inte att parlamentarism är tillräckligt för att demokratin ska fungera. Flera ytterligare faktorer är avgörande:

- Yttrande-, press- och organisationsfrihet behövs för att alla medborgare ska kunna bli informerade om olika politiska alternativ.
- Valdeltagandet måste vara högt om politiska val ska spegla folkets vilja.
- De politiskt valda församlingarna måste ha rätt att besluta i politiska frågor. Om de politiska församlingarna enligt konstitutionen inte får besluta om att exempelvis inskränka privata företags makt, då är också demokratin inskränkt. Även om en majoritet skulle önska en sådan inskränkning så skulle ju ett sådant beslut ändå inte vara möjligt att fatta.
- Samhället bör vara någorlunda ekonomiskt jämlikt. Om en liten grupp personer har en stor del av natio-

nens tillgångar kan de också snedvrída den allmänna debatten och politiska beslut genom att betala för lobbyng, bedriva omfattande opinionsbildning eller köpa upp medier.

I ett parlamentariskt system röstar medborgarna på politiska partier som har uppfattningar i en rad politiska frågor. Få medborgare hittar partier som har åsikter som helt överensstämmer med de egna. I stället blir människor hänvisade att rösta på de partier som bättre än andra har åsikter som överensstämmer med de egna. Det betyder att parlamenten och folket i vissa politiska frågor kan ha skilda uppfattningar. För den som har ambitionen att de politiska besluten ska avspegla folkviljan blir det därför önskvärt att komplettera allmänna politiska val med folkomröstningar om vissa särskilt betydelsefulla frågor.

Källa: *Demokratin och dess antagonister*, Robert Dahl, Ordfront, pocketutgåva 2002.

Frågor:

Vad kännetecknar ett demokratiskt samhälle?

Var finns dagens politiska motstånd mot demokratin?

Kritik mot demokratin

Det finns förstås många som kallar sig demokrater men som inte har så mycket till övers för det klassiska idealet om demokrati. En vanlig invändning mot den klassiska demokratin är att folket inte är kapabelt att bestämma själv. I stället bör åtminstone vissa av besluten överlämnas till filosofer (hävdade Platon), ett politiskt avantgarde (tyckte Lenin) eller till teknokrater och experter (som somliga nationalekonomer vill).

Men den som vill överlåta mer makt åt en elit glömmar att

politiska beslut alltid kräver moraliska överväganden. Hur goda kunskaper en person än har i ekonomi, juridik eller filosofi ger det ändå inte ett tillräckligt underlag när olika politiska alternativ ska vägas mot varandra.

I dagens värld har politiskt beslutsfattande på nationell nivå blivit alltmer otillräckligt. En rad frågor kan bara lösas i samarbete mellan stater, exempelvis miljö-, hälso- och flyktingpolitik. Vi har också fått en värld av allt större och mäktigare företag med verksamhet i många länder.

Demokratiska beslutsformer behövs inte bara för stater, utan även för lokala och regionala enheter, som exempelvis kommuner och inom folkrörelser.

En stor debattfråga under senare år har gällt det demokratiska underskottet på global nivå. Bakgrunden är den snabba tillväxten av multinationella företag med verksamhet i många länder. I senare kapitel diskuteras hur dessa stora företag ständigt flyttar produktionen och ofta byter underleverantörer. Genom att spela ut olika stater mot varandra kan de pressa enskilda nationer att sänka skatter och underminera arbetsrätt och miljölagstiftning.

Inom den internationella fackföreningsrörelsen finns därför en stark önskan att förstärka det globala regelverket. Därför behövs också en demokratisering av internationella institutioner och kanske i synnerhet av Världshandelsorganisationen (WTO).

Frågor:

Vad krävs för att en beslutsmetod ska vara demokratisk? På vilket sätt påverkar globaliseringen demokratin? Är det bara till det sämre eller finns det också fördelar ur demokratisk synvinkel?

Det demokratiska tillståndet i världen

Under de senaste 30 åren har världen genomgått en dramatisk demokratisering. I nästan alla delar av världen har stater förvandlats från diktaturer till parlamentariska styrelseskick med lagstadgade fri- och rättigheter.

Sedan 1990 har andelen demokratier i världen ökat med nästan en femtedel.

Länder där diktaturen har fallit

I Östeuropa och forna Sovjetunionen har de odemokratiska kommunistiska systemen fallit.

I Asien har stater som Sydkorea, Indonesien och Taiwan infört flerpartisystem och fria val.

Det politiska tillståndet i Latinamerika har förändrats dramatiskt under de senaste decennierna då diktaturerna har fallit i en rad länder. I land efter land har socialdemokratiska eller socialistiska ledare valts till makten. En central punkt för den vänsterinriktade politiken har varit att minska klyftorna mellan rika och fattiga. I flera länder, bland annat i Brasilien, Uruguay och Argentina har regeringarna initierat sociala reformprogram med syfte att förbättra villkoren för de sämst ställda. Det handlar bland annat om bostadsbyggnad och satsningar på skolor i fattiga områden.

Fortfarande är situationen instabil och olika former av korruption är vanligt. Men trots allt finns i dag helt andra möjligheter för en demokratisk samhällsförändring.

Även på den afrikanska kontinenten har många stater demokratiserats och genomfört flerpartisystem, som Tanzania och Moçambique. Att stater infört parlamentarism är dock ingen garanti för att de fullt ut fungerar demokratiskt, ibland kvarstår starka inslag av nepotism, repression mot den politiska oppositionen och inskränkningar av yttrandefriheten.

Länder som rasar samman av inre strider

I många länder i världen befinner sig statsapparaterna i djup ekonomisk kris och inre sönderfall. I ett antal afrikanska länder kan staten inte kontrollera det egna territoriet. Länder som Demokratiska republiken Kongo och Somalia har slagits sönder av inre strider mellan olika klan- och rebellrörelser. I sådana länder riskerar formella demokratiska rättigheter att bli betydelselösa eftersom de ändå inte fungerar i praktiken.

Den afrikanska kontinenten är värst drabbad av inre konflikter, men problemet finns även i andra delar av världen. I exempelvis Indonesien finns starka separatistiska strömningar som undergräver det demokratiskt valda parlamentets legitimitet.

Men det finns också afrikanska länder, som Liberia och Sierra Leone, som tagit sina första trevande steg mot något slags demokratiskt styrelseskick efter år av inre konflikter och kaos.

Vissa diktaturer lever kvar

Samtidigt som världen har demokratiserats lever ett antal diktaturer kvar. I Kina tillåts inga politiska partier vid sidan av det kommunistiska. Det är till och med förbjudet att föreslå att parlamentarism och flerpartisystem ska införas. Andra länder med diktatoriskt styre är Saudiarabien, Syrien, Vietnam, Kuba, Etiopien, Guinea-Bissau, Niger, Laos med flera.

Källa: www.electionworld.org

Fråga:

Vilka rörelser och drivkrafter har störst betydelse för att påverka världen i demokratisk riktning?

Demokrati och utveckling hör ihop

Att världen har blivit mer demokratisk under de senaste årtiondena har inneburit en positiv utveckling på en rad områden. Ett demokratiskt styrelseskick har visserligen ett värde i sig. Men dessutom bidrar demokrati till fattigdomsminskning.

Den indiske nobelpristagaren i ekonomi Amartya Sen har visat att demokrati och allmänna politiska val förebygger svältkatastrofer. Han har inte hittat någon svältkatastrof som inträffat i ett land med demokratiskt styre.

Orsaken är, antar Amartya Sen, att makthavare i en demokrati blir tvungna att ta hänsyn till stora folkgruppers krav på mat och grundläggande välfärd. I annat fall riskerar makthavarna att bli avsatta i nästa val.

Det finns inga säkra belägg för att demokrati i sig skapar ekonomisk tillväxt. Däremot tycks demokrati ge en skyddande effekt mot ekonomisk kollaps. Studier som jämfört styrelseskick med olika ekonomisk tillväxt har visat att diktaturer återfinns bland extremerna, som antingen har väldigt hög tillväxt alternativt ekonomisk ruin.

Amartya Sen hävdar att demokrati inte är något en befolkning blir

---

”I själva verket är det ett märkligt faktum i den förfärande historien om stora svältkatastrofer att inget sådant omfattande fall har inträffat i ett land med en demokratiskt vald regering och med en relativt fri press /.../. Hungersnöd har aldrig drabbat något land som är oberoende, där befolkningen regelbundet går till val, där oppositionspartier kan uttrycka kritik och där tidningar tillåts att fritt rapportera.”

Amartya Sen, nobelpristagare i ekonomi 1988.

mogen för. Demokratien utvecklar länder.

Demokrati är att fördela makt så rättvist som möjligt. Ett politiskt system ska ta hänsyn till alla inom dess ansvarsområde, vilket bland annat kräver tolerans, kompromissvilja, konsensusbyggande och respekt för minoriteter.

Demokrati, jämlikhet och utbildning är viktiga förutsättningar för ett gott samhälle. Även ett fungerande rättssystem är avgörande, att makten fördelas mellan en lagstiftande, en dömande och en verkställande makt.

Källa: *Utveckling som frihet*, Amartya Sen, Daidalos, 2002.

Frågor:

Kan demokrati se olika ut i olika delar av världen?

Går det att skapa ett gott samhälle för alla utan att införa demokrati?

Hur viktig är rättssäkerheten i ett demokratiskt samhälle?

Därför är Kina fortfarande en diktatur

Ett misslyckande för den demokratiska idén är att Kina, världens folkrikaste land med drygt 1,3 miljarder invånare, har förblivit en diktatur. Kina styrs av landets kommunistiska parti. Fria politiska val, oberoende partier eller medier tillåts inte.

På det ekonomiska planet har dock Kina förändrats dramatiskt under de senaste 30 åren. Den tidigare ledaren Deng Xiaoping tog redan under slutet av 1970-talet de första stegen mot utökad marknadsekonomi.

Under 1980-talet öppnades landet för utländska investerare och under 1990-talet blev det möjligt för kineser att äga stora företag i sitt hemland. Den öppnare ekonomin har skapat en kraftig ekonomisk tillväxt. Kina är i dag det land i världen

Plakat med bild av Deng Xiaoping (1904-1997) i den ekonomiska frizonen Shenzhen. Deng Xiaoping lade om Kinas ekonomiska politik efter Mao Zedongs död 1976. Konsekvensen blev att Kina öppnade landet för utländska investerare. Foto: Mats Wingborg

där flest utländska investeringar sker. Tillväxten har också bidragit till minskad fattigdom, även om de ekonomiska klyftorna mellan olika befolkningsgrupper och mellan stad och land har ökat.

Marknadsekonomins framväxt i Kina har dock inte inneburit en demokratisering av landet. Visserligen tillåts i dag en friare debatt än under kulturrevolutionen (1966–1976). Men det finns inga tendenser till att kommunistpartiets ledning vill släppa kontrollen över politiken.

I november 2012 beslutades det att Xi Jinping blir ny generalsekreterare för partiet och därmed kommande president. Men det finns inga planer på att tillåta allmänna politiska val, inte heller oberoende fackföreningar.

Förmodligen har kommunistpartiets ledarskikt blivit avskräckt av demokratiseringen av Sovjetunionen, som inte bara desarmerade landets kommunistparti, utan även inne-

bar att landet bröts upp. Även i Kina finns nationalistiska rörelser som skulle kunna kräva självständighet i samband med en demokratisering av landet, framför allt i den tibetanska provinsen Tibet och i provinsen Xinjiang i nordvästra Kina som domineras av muslimska folkgrupper.

En lärdom av utvecklingen i Kina är att ökade marknadsinslag och handel med omvärlden inte med automatik leder till demokratisering. Marknadsekonomi och diktatur är två förenliga storheter. Partiet har visserligen anpassat sig något efter förändringarna i samhället, framstående affärsmän tillåts exempelvis bli medlemmar i partiet.

Ökad användning av Internet ger större möjlighet för människor att uttrycka sina åsikter. Men också större möjligheter för staten att kontrollera medborgarna. Den kinesiska staten har ett av världens mest omfattande system för censur och blockerar till exempel ett stort antal utländska webbadresser.

Källor: www.lotcobistand.org/kina, www.china-labour.org.hk
– En oberoende facklig grupp i Hongkong som bevakar fackliga rättigheter i Kina.

Frågor:

Vad skulle kunna förmå Kina att utvecklas mot ökad demokrati?

Varför ställer inte omvärlden större krav på Kina att landet ska demokratiseras?

Därför har Sydkorea demokratiserats

När Kim Young Sam vann presidentvalet i Sydkorea 1992 fick Sydkorea sin första civila president. Därmed bröts en lång era av militärstyre, i långa perioder en ren militärdiktatur, som hade pågått sedan Koreakrigets slut 1953.

Militären agerade repressivt och slog ner flera folkliga uppror. I Kwangju mördades 1980 tusentals personer som protesterade mot regimen. Under slutet av 1980-talet växte nya oberoende fackliga organisationer och en omfattande strejkvåg drog över landet.

Även denna gång använde regimen hårda metoder för att slå ner de oppositionella krafterna. Tusentals arbetare fängslades och flera dödades i sammandrabbningar mellan anställda och säkerhetspolis på de stora arbetsplatserna.

Det finns många skäl till att militärstyret i Sydkorea kunde ersättas av demokrati. Den viktigaste orsaken är att en växande inhemsk opposition krävde demokratisering, oberoende fackföreningar och fria medier. Demokratirörelsen har haft sin bas inom flera sektorer av samhällslivet som på arbetsplatser, inom den katolska kyrkan och bland studenter.

En annan orsak till demokratiseringen var kalla krigets slut. Perioden efter Koreakrigets slut utövade USA ett starkt inflytande i landet. Sydkorea bedömdes som mycket strategiskt viktigt. För det första ville USA förhindra att Nordkorea lyckades infiltrera i Sydkorea. För det andra försökte USA stötta landets regim för att åstadkomma en ekonomisk utveckling snabbare än i Nordkorea. Det gällde att visa omvärlden att den sydkoreanska marknadsekonomin var mer effektiv än kommunismen i Nordkorea.

Spänningarna på Koreahalvön lever visserligen kvar även efter Sovjetunionens sammanbrott. Men den kommunistiska modellen har definitivt blivit mindre attraktiv. Samtidigt har den ekonomiska utvecklingen i Sydkorea varit överlägsen den i Nordkorea. Dessa faktorer har fått USA att något släppa kontrollen över Sydkorea, även om amerikansk militär finns kvar i landet. Ledarna i USA har också intagit en mer öppen inställning till att sydkoreanerna själva skulle välja sina företrädare, i stället för att den sydkoreanska militären skulle garantera en USA-vänlig regim.

I takt med Sydkoreas ekonomiska utveckling har landet

tagit plats i allt fler internationella institutioner, däribland OECD, en organisation för rika industriländer. Detta har i sin tur ökat den internationella pressen på Sydkorea. För att bli accepterat på den internationella arenan har Sydkorea tvingats att förbättra sin demokratiska framtoning.

I slutet av februari 2008 tillträdde presidenten Lee Myung-Bak. Han inledde omedelbart en radikal omprövning av politiken och föreslog mindre inflytande för facket, sänkta skatter för de rikaste, privatiseringar och bolagiseringar av offentlig verksamhet, högre avgifter i skolsystemet och en förskjutning från fasta anställningar till fler tillfälliga och osäkra anställningar. Nästa presidentval ägde rum i slutet av 2012. Denna gång valdes Park Geun-Hye, dotter till den tidigare diktatorn Park Chung-Hee. Hon har uttryckligt planerat att fortsätta den antifackliga politiken.

För att försvara sina intressen har fackföreningsrörelsen mobiliserat sina medlemmar och genomfört stora demonstrationer. Det har i sin tur resulterat i en ökad repression mot fackföreningsrörelsen. Ett nytt instrument för regeringen är uppluckringen av arbetsmarknadslagarna som gjort det enklare för arbetsgivare att anställda personal på korttidskontrakt, vilket i sin tur skapat rädsla för att ta konflikt med arbetsgivaren. Den som protesterar riskerar att snabbt bli av med jobbet.

För att utmana den politiska makten har medlemmar inom den fackliga organisationen KCTU (motsvarar vårt LO) tagit initiativ till bildandet av två nya politiskt partier, varav Demokratiska arbetarpartiet, DLP, är det mest välkända.

Källor: *Stoppa förföljelsen av Sydkoreas fackliga rörelse*, IF Metall, 2010.
LO-TCO Biståndsnämnd, 2013, www.lotcobistand.org/sydkorea,
www.kctu.org – Sydkoreas motsvarighet till LO.

Frågor:

Vad kan vi lära av Sydkoreas utveckling?

Varför har utvecklingen vänt på senare år med ökat förtryck av exempelvis fackligt aktiva?

Indien – världens största demokrati

Indien med över en miljard invånare är världens största demokrati. I Indien garanteras också grundläggande fri- och rättigheter i lagen, som yttrande-, organisations- och pressfrihet.

I realiteten kan man ändå inte säga att det är någon perfekt fungerande demokrati. Korruptionen är utbredd och det förekommer att politiska ledare hotar eller betalar medborgare för att få dem att rösta enligt deras vilja. Trots dessa brister är det ändå rimligt att beskriva Indien som en demokrati. Både på nationell nivå och i delstaterna genomförs fria politiska val och makten har växlat mellan olika politiska partier.

Den demokratiska idén var central redan i den nationella befrielseströrelsen, ledd av pacifisten Mahatma Gandhi. När Indien blev självständigt den 15 augusti 1947 var det självklart att landet skulle slå in på den demokratiska vägen.

Under en lång period efter självständigheten var Kongresspartiet ledande i Indien. Men under 1990-talet bröts Kongresspartiets dominans till förmån för det hindunationalistiska partiet BJP (Bharatiya Janata Party). Vid parlamentsvalet 2004 återtog dock Kongresspartiet makten och vid valet 2009 fick Kongresspartiets valallians egen majoritet.

Den indiska konstitutionen garanterar också rätten att bilda oberoende fackföreningar. En rad olika fackliga rörelser existerar, ofta med nära kopplingar till olika politiska partier. Särskilt i södra Indien är den fackliga organisationsgraden mycket hög. Det enskilt största fackförbundet är det indiska lärarförbundet AIPTF.

De brister som finns i den indiska demokratin kan till en del förklaras av fattigdom. Omkring en tredjedel av den vuxna befolkningen kan inte läsa och skriva, vilket ökar risken för politisk manipulation. Den som inte själv kan läsa sig till vad politiska företrädare tycker blir ofta beroende av arbetsgivare och lokala ledare. Under 1990-talet har dock andelen som kan läsa och skriva snabbt ökat, trots en fortsatt befolkningstillväxt. Detta har främjat en fördjupning av demokratin.

Sedan mitten av 1990-talet har också en omfattande decentralisering ägt rum i Indien. Därmed har de lokala politiska valen på bynivå blivit allt viktigare. Ledarna på bynivå disponerar över betydligt mer pengar än tidigare och ansvarar för den lokala välfärden.

I flera delstater, som Kerala i sydväst, har också folkrörelser mobiliserats i det lokala byarbetet. För att genomföra det som en majoritet av de lokala byborna önskar används både offentliga medel och frivilliga insatser. Konkreta projekt kan gälla att bygga skolor, kanaler, sjukstugor eller att bedriva information om hälsa och smittsamma sjukdomar.

Källor: www.lotcobistand.org, www.intuc.net –
Indiens motsvarighet till LO.

Frågor:

Skulle Indien kunna fungera som en demokratisk förebild för exempelvis Kina?

Vad skulle behövas för att den demokratiska utvecklingen i Indien skulle kunna ta ytterligare ett steg?

Demokrati och jämställdhet

I alla samhällen råder en ojämlikhet mellan män och kvinnor. Ett uttryck för obalansen är att män dominerar den

ekonomiska makten. En förkrossande majoritet av världens företagsägare och direktörer är män. Även inom organisationsvärlden råder stor ojämlikhet. De flesta ledare är män.

När allmän och lika rösträtt genomförs i ett land gynnas därför särskilt kvinnor av detta. Plötsligt uppstår en ny arena, vid sidan av den ekonomiska, där alla människors röst väger lika mycket oavsett kön. Det är därför rimligt att påstå att demokrati, även på lokal nivå, gynnar jämställdhet mellan kvinnor och män.

Däremot är inte demokrati tillräckligt för att uppnå jämställdhet, för det krävs flera andra stora förändringar inom näringslivet, organisationerna och inte minst inom de politiska partierna.

För att demokratin ska stärka kvinnors position i realiteten är det också avgörande att kvinnor har starka positioner inom de politiska partierna. Om kvinnor har rätt att rösta, men bara kan rösta på partier som domineras av män, och som inte tar kvinnors villkor på allvar, återstår mycket att göra. Men även i en sådan situation har kvinnor åtminstone sin rösträtt som politiskt vapen. Kvinnor kan exempelvis organisera nya partier eller kvinnolistor och hota att överge de traditionella partierna om de inte lyfter fram kvinnor och tar jämställdheten på allvar.

Kampen för demokratiska rättigheter för kvinnor har varit en särskild del av den demokratiska kampen. I de flesta länder infördes först den allmänna rösträtten för män. Kvinnorna fick slåss för att också omfattas av denna demokratiska rättighet. Det visar att demokratin i sig rymmer frågan om jämställdhet.

Många länder väntade länge med att införa kvinnlig rösträtt. Hit hörde bland annat de så kallade Gulf-staterna som Brunei, Kuwait, Oman, Qatar och Förenade arabemiraten. Saudiarabien var det sista landet i världen som införde kvinnlig rösträtt, det skedde 2011. Men även om ett land inför rösträtt för kvinnor förekommer ofta olika former av begräns-

ningar. Ett exempel på det är Saudiarabien där kvinnor inte har rätt att köra bil, något som underminerar möjligheten att delta i det civila samhället.

Fråga:

Finns det ett samband mellan demokrati och jämställdhet, och hur ser det ut?

Lokal demokrati

En levande lokal demokrati är avgörande för att få människor engagerade. På nationell nivå har den etablerade demokratiska formen blivit flerpartisystem och parlamentarism. På lokal nivå finns större variationer. I Sverige har vi partival även på kommunal- och landstingsnivå.

Många kommuner är dessutom uppdelade i stadsdelsnämnder, för att minska avståndet mellan medborgare och valda politiker. I andra länder finns andra system. Schweiz är berömt för att i flera byar och mindre städer ofta använda lokala omröstningar och direkt demokrati.

I Kina, som på nationell nivå är en diktatur, finns vissa demokratiska ansatser på bynivå, där invånarna själva får välja sina byledare. I vissa byar manipulerar kommunistpartiet dessa val, men i andra byar har företrädare för kommunistpartiet avsatts och ersatts av de kandidater som människorna själva valt.

I Indien genomförs ett storskaligt experiment med lokal demokrati. Stora ekonomiska resurser har flyttats från delstatsnivå till bynivå. I flera delstater har en folkrörelse mobiliserats i det lokala arbetet, däribland fackföreningsrörelsen.

En svår avvägning är maktfördelningen mellan nationell och lokal nivå. Om skol- och hälsovård ska kunna hålla någorlunda likvärdig standard över hela landet krävs centrala

regler. Likaså finns ofta ekonomiska fördelar med storskaliga socialförsäkringssystem.

Det finns vidare starka skäl för att inte tillåta lokala beslut som skadar andra lokala områden, det skulle bli fallet om det exempelvis existerade olika lokala regler för giftutsläpp. Samtidigt finns goda argument för att flytta beslut till lokal nivå. Då kan människor mer direkt påverka sin vardag och det blir större kontaktytor mellan medborgare och politiskt valda företrädare.

Frågor:

Vad finns det för demokratiska vinster om man förstärker inflytandet på en lokal nivå?

Är decentralisering av besluten alltid en fördel för demokratin?

Läs mer:

Hemsidor

Electionworld: electionworld.org

Riksdagen: riksdagen.se – sök på demokrati

Forskning.se – sök på ”tema demokrati”

Böcker och rapporter

Dahl, Robert: *Demokratin och dess antagonister*, Ordfront, pocketutgåva 2002.

Olof Palmes Internationella Center: *Alla vinner på jämställdhet – Palmecentrets metodstöd i jämställdhet och HBT-rättigheter*, 2009.

Wilkinson, Richard & Pickett, Kate: *Jämlikhetsanden – därför är mer jämlika samhällen nästan alltid bättre samhällen*, Karneval förlag, 2011.